Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 25 (79) Нядзеля, 28-га Чэрвеня 1925 г. м. Вільня. Год II.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць адзін раз у тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 80 гр.
" " 3 " 2 зл. 40 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Wilno, ul. Niemiecka, 1 „Hotel Sokołowskiego" pokój № 26. Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак за радок пэтыту: на 1 стар. — 15 гр., у тэксьце — 10 гр., на апош. стар. — 5 гр.

Грозны мамэнт.

Мамэнт, які перажывае ўвесь сьвет, ёсьць вельмі паважны і грозны. Надта важны ён і для беларускага народу.

Па ўсім сьвеце йдзе барацьба не на жыцьцё, а на сьмерць. Борыцца, ўвесь заліты крывёй сваіх ахвяр бязлітасны, хітры, жалезны Комінтэрн з мягкацелай, нерашучай, жаднай, разрозненай, буржуазнай Эўропай.

Барацьба гэта вядзецца не ад сёньняшняга дня. І толькі ў апошнія гадзіны стала ясна адно: с Комінтэрнам разам ідзе дзікі, невядома-страшны Усход, — з Эўропай — увесь Заход. Два галоўныя цэнтры зарысоўваюцца ў гэтай барацьбе: Масква з аднаго боку, а Парыж і Лёндон — з другога. І чым далей, тым барацьба прымае ўсё больш вострыя, больш выразныя формы. Да гэтага часу Эўропа была пад дзіўным гіпнозам усходняга „факіра". Ня гледзячы на грозныя мамэнты папярэдніх рэвалюцыяў у працягу апошніх пяцёх гадоў, як рэвалюцыі ў Вэнгрыі, Нямеччыне, Эстоніі, Баўгарыі, робляныя па загаду і пры бліжэйшай дапамозе Масквы; ня гледзячы на сыстэматычную і пляновую рэвалюцыйную працу маскоўскага Комінтэрна па ўсіх кутках Эўропы і Азіі, — Эўропа, хоць мудрая і дыплёматычная, нічога гэтага ня бачыла. Ня бачыла й не разумела, што сама сядзіць на агнедышачай гарэ. Не хацела бачыць, што заўсёды ўсе ніткі рэвалюцыйнае працы абавязкова йдуць да адзінага цэнтру — Масквы.

Загіпнатызаваная Эўропа „прызнавала", „гандлявала", „дагаварывалася", „конфэравала" і „банкетавала" з сваім „факірам".

Але прышлі іншыя хвілі.

Успыхнула паўстаньне ў Індыі, ўспыхнула і загарэлася вялікім полымям грознае паўстаньне ў Марокко, перайшоўшае ў праўдзівую вайну...

Паўстаў адвеку сьпячы Кітай і стаў біць і выганяць з сваей зямлі эўропэйцаў.

Эўропа раптам прачхнулася ад гіпнозу. Але, як чалавек пасьля гіпнозу знаходіцца ў стане, яшчэ ненармальным, так і Эўропа ўбачыўшы ў першы раз адчыненымі вачыма свайго сьмяротнага ворага—кінулася шукаць ратунку.

Бальшавіцкая менская газэта „Młot" ад 6/VI піша: „У прэсе францускай з'явіліся весткі, што адбылася ў Жэневе (Швайцарыя) надта важнае паседжаньне рады „Міжнароднай Лігі па барацьбе з Комінтэрнам". Як паведамляюць з Парыжу на паседжаньні тым былі прысутнымі прадстаўнікі 30 дзяржаваў, пры чым Рада павінна была прыняць нязвычайна важныя пастановы". Але, пакуль што, гэта толькі пастановы — словы, а Масква ня сьпіць, чынна працуе!

Зусім ясна, што канфлікту ня мінуць.

Страшная па сваіх пасьледствах спатычка камуністычнага Усходу з буржуазным Заходам безумоўна адбудзецца.

І ўжо на далёкім Усходзе барацьба пачалася. З аднаго боку, ізноў у бядзе злучыўшыяся „саюзьнікі", пасылаюць аружжа і жаўнераў на абарону сваіх калёніяў і жыцьця сваіх землякоў, з другога — маскоўскія бальшавікі пасылаюць грошы, агітатараў, інструктараў, агітацыйную літэратуру і... так сама аружжа (яшчэ так недаўна атрыманае ад тых жа ангельцаў і французаў!..) марокканцам і кітайцам, каб біць эўрапэйскіх „буржуяў і эксплаататараў".

Але прыдзе мамэнт—і ён недалёкі ўжо!—калі вялая буржуазная Эўропа прачухаецца аканчальна і зачне ў сур'ёз барацьбу но ўжо не за калёніі, а за сваё істнаваньне.

І тут можа здарыцца, што наша зямля з'явіцца йзноў тым гістарычным „пляцдармам", на якім у пройшласьці ўжо не раз разрашаліся спора між Усходам і Заходам.

І калі авангардам і галоўнай сілай са старАны Усходу будзе бальшавіцкая Расея, то авангардам Заходу, будзе Польшча.

Той факт, што галоўная барацьба можа разыгрaцца на беларускіх землях, павінен зьвярнуць асаблівую ўвагу Эўропы на гэтыя землі і дванаццацімільённы народ іх насяляючы. Бальшавікі даўно на гэта сваю ўвагу зьвярнулі і... многа зрабілі. На жаль з боку заходняга нічога пазытыўнага, апрача негатыўнага ня зроблена.

Але час яшчэ ня згубляны. Яшчэ ёсьць магчымасьці спакойны беларускі народ перацягнуць на бок Заходу, бо беларускому народу зусім не патрэбна камуна, рэвалюцыйная барацьба і анархія.

Але час ня церпіць!

Сьвяты абавязак наш — беларускай мысьлячай інтэлігэнцыі перад сваім народам, у мінуты вялікай гістарычнай вагі, быць разам з народам там, дзе законнасьць і вялікія здабыткі культуры.

І мы пэўны, што Заход загадзя адумаецца... Што Эўропа кіне на барацьбу ўсю сваю шматвяковую культуру і пераможа. Беларускі народ павінен быць з Заходам! Цяжкая будзе барацьба, вялікія будуць ахвяры! Але пасля і для нас зачнецца новая гістарычная эра, а перад беларускім народам будзе ляжаць вялікая нацыянальная будучына сярод іншых эўрапэйскіх народаў Заходу.

А. П.

АД РЭДАКЦЫІ.

Жадаючы каб газэта нашая сталася больш цікавай і абыймаючай усе галіны сучаснага палітычнага жыцьця, рэдакцыя запрасіла да працы у ей новых супрацоўнікаў.

Дзеля таго, што у зьвязку з гэтым кошты выданьня значна павялічыліся, просім п. п. чытачоў пасьпяшыць з прысылкай падпісных грошай, бо йначай высылка газэты будзе спынена.

Той, хто умее чытаць, ніколі не палянуйся прачытаць няпісьменнаму!

Газэту прачытай і перадай суседу!

Палітычны агляд.

Да палітычных непаразуменьняў між Польшчай і Нямеччынай, якія распачаліся на грунце гарантыйнага дагавору, не прызнаваўшага польска-нямецкія граніцы, далучыліся яшчэ труднасьці эканамічныя. Між Нямеччынай і Польшчай дайшло да г. зван. таможанай вайны, рэзультаты якой бываюць ня менш страшныя, чымся звычайнай вайны. Таможаная вайна гэта ёсьць тое, што дзяржавы зачыняюць свае граніцы і рынкі для ўвозу і прадажы тавараў варожай старонкі. Можна сабе ваабразіць, якія вялізныя матэрыяльныя страты зьяўляюцца рэзультатам гэткіх адносін у цяперашніх жыцьцёвых абставінах, асабліва для гэткіх дзяржаваў, як Польшча і Нямеччына, якія маюць супольную граніцу на працягу больш за 1000 кілёмэтраў і вельмі залежны адна ад аднэй з боку эканамічнага.

Перш за ўсё, раней чымся высьняць прычыны, якія выклікалі эканамічную вайну Нямеччыны з Польшчай, трэба сказаць аб разьмерах гандлёвых абаротаў між гэтымі дзяржавамі. Вываз з Нямеччыны ў Польшчу ў 1923 г. быў каля 4,5 прац. усяго нямецкага вывазу. У 1924 г. гэта цыфра была амаль што бяз зьмены, а сёлета яна паменьшылася. Затое ўвоз з Польшчы ў Нямеччыну састаўляе каля паловы, а часам навет і больш за палову агульнага вывазу Польшчы за граніцу. У 1923 г. прывоз з Нямеччыны састаўляе 50,6 прац. агульнага прывозу ў Польшчу, а вываз з Польшчы ў Нямеччыну—43,6 прац. агульнага вывазу з Польшчы. У 1924 г. прывоз з Нямеччыны дайшоў да 34 прац., а вываз—41,7 прац. агульнага прывозу і вывазу з Польшчы. Сёлета гэтыя цыфры хаця й засталіся прыблізна гэткія самыя, але паменьшылася сума вывазу і ўвозу. Адсюль ві-

дацьу, якую вялізную роль іграе Нямеччына ў эканамічным жыцьці Польшчы.

На аснове Вэрсальскага дагавору Польшча, таксама як Францыя, Англія, Бэльгія і Італія карысталіся найбольшымі правамі пры ўвозе сваіх тавараў у Нямеччыну, але гэты дагавор страціў сваю сілу 10 студня г. г. і ўсе дзяржавы, якія падтрымоўвалі гандлёвыя зносіны з Нямеччынай, зрабілі новыя гандлёвыя дагаворы, або часовыя, або пастаянныя. Польшча гэтак сама падпісала часовы дагавор з Нямеччынай на срок да 1 красавіка з гэткай умовай, што ён аўтоматычна прадоўжыцца й пасьля 1 красавіка, калі толькі да гэтага часу пачнуцца перагаворы аб пастаянным гандлёвым дагаворы. Гэткія перагаворы ўзапраўды пачаліся, але з розных прычын зацягваюцца нямецкай дэлегацыяй усё далей ды далей, дзеля таго што яна хоча выкарыстаць утварыўшаеся карыснае для яе палітычнае палажэньне. Апроч таго 15 чэрвеня канчаўся срок дагавору з 1922 г., на аснове якога Нямеччына павінна была прыймаць пэўны лік верхня-шлёнскага вугальля з Польшчы. На аснове гэтага дагавору, падпісанага пасьля разьдзелу Шлёнска пры некарысных для Нямеччыны палітычных абставінах, апошняя павінна была прыймаць больш за 500.000 тоннаў вугальля ў месяц. У 1924 году было ўсяго вывезена ў Нямеччыну 6 771.000 тоннаў вугальля з Польшчы, што састаўляе 28,5 прац. агульнага дабываньня вугальля ў Польшчы. Дзеля таго, што гэты вугаль ёсьць галоўным польскім экспортам у Нямеччыну і што вывоз гэтага прадукта ў іншыя дзяржавы ў апошні час пачаў значна падаць, Нямеччына пастанавіла выкарыстаць гэты факт, каб мець пэўныя эканамічныя і палітычныя выгады.

Перш за ўсё нямецкая гандлёвая дэлегацыя заявіла, што Нямеччына згаджаецца ў будучыні прыймаць толькі 70.000 тоннаў польскага вугальля, што састаўляе толькі 15 прац. ранейшага. Калі-б Польшча прыняла гэты варунак, дык была-б прымушана зачыніць палову, калі ня болей, верхняшлёнскіх вугальных копяў, што значна паменьшыла-б польскі вываз за граніцу і павялічыла-б лік беззаботных прынамся на 30.000, а гэта разам з цяперашнім лікам 172.000 беззаботных дало-б вельмі значную цыфру. У апошні час і без таго шлёнская прамысловасьць перажывае паважны крызіс і значна паменьшыўся вываз вугальля за граніцу, а ад 15 чэрвеня Нямеччына зусім перастала браць польскі вугаль.

Другім важным варункам Нямеччыны з'яўляецца дамаганьне «найбольш выгадных правоў» для нямецкіх тавараў у Польшчы. Польшча рашуча не згаджаецца, дзеля таго, што гэта аканчальна выпёрла-бы з польскага рынку тавары іншых дзяржаваў, як Францыі, Бэльгіі ды інш., якія зьяўляюцца палітычнымі хаўрусьніцамі Польшчы.

Ведама, што калі-б Нямеччына зраўнялася ў сваіх правох з іншымі дзяржавамі, якія карыстаюцца большымі правамі, нямецкія тавары аканчальна выпруць з польскага рынку тавары ўсіх іншых дзяржаваў. Польшча ня можа на гэта згадзіцца дзеля таго, што тады яна-б утраціла ўсялякую цэннасьць у вачох Англіі, Францыі, Амэрыкі, Бэльгіі і Італіі, як эканамічны фактор. А з утратай эканамічнага значэньня Польшча ўтраціла-б і значэньне палітычнае ў вачох гэтых дзяржаваў.

I ўрэшце Нямеччына дамагаецца, каб Польшча спыніла конфіскацыю на карысьць дзяржавы маемасьці тых немцаў у адыйшоўшых да Польшчы нямецкіх землях, якія былі імі куплены ў часе нямецкай колёнізацыі. Гэта дамаганьне, таксама як і дамаганьне, каб спыніць высылку з Польшчы тых у каторых атабралі зямлю, Польшча лічыць недапусьцімым умешацельствам з боку Нямеччыны ў свае ўнутраныя справы і рашуча адмовілася ад гэтага.

Які абарот будзе гэтых перагавораў, няма ведама, але ўжо пачаўся з абодвых бакоў байкот тавараў, які, безумоўна, шкодна адаб'ецца на нямецкім прамысловым жыцьці, але яшчэ больш шкодна адаб'ецца на польскім, дзеля таго, што ў нямецкім гандлёвым балянсе гандаль з Польшчай састаўляе 4%, а ў польскім каля 40%. Але дрэнна тое, што гэты эканамічны конфлікт прыйшоў у час самага вострага напружэньня палітычных адносінаў між Нямеччынай і Польшчай. Безумоўна Нямеччына карыстаецца выгадным палітычным мамэнтам і эканамічнымі труднасьцямі Польшчы, каб вытаргаваць для сябе выгадныя гандлёвыя варункі. Ці гэта ёй удасца, ці не, пакажа бліжэйшая будучыня. Ведама, што першы на ўступкі пойдзе той, хто слабей з боку эканамічнага.

N.

ПАЛІТЫЧНАЯ ХРОНІКА.

У Польшчы.

21 гэтага чэрвеня Прэзыдэнт Польскае Рэспублікі прыняў прысягу ад новага міністра ўнутраных спраў п Рачкевіча.

Міністр Унутраных Спраў п. Рачкевіч 22 гэтага месяца пераслаў у Сойм праекты уставаў аб утварэньні Віленскага Ваяводзтва і аб зьмене граніцаў віленскага, навагрудзкага і палескага ваяводзтваў.

„Slowo" паведамляе, што перагаворы жыдоў з польскім Урадам скончаны. На апошняй конфэрэнцыі міністраў Скшынскага і Станіслава Грабскага з аднаго боку і паслоў д-ра Рэйха і д-ра Тона з другога, дашлі да поўнага паразуменьня па пытаньню аб польска-жыдоўскіх адносінах. У выніку гэтага, жыдоўскі пасольскі клюб, які займаў апазыцыйнае становішча у адносінах да Ураду, ад гэтага часу будзе падтрымоўваць прапазыцыі ўраду. Другім рэзультатам гэтага паразуменьня будзе тое, што жыды, якія да гэтага часу выступалі заўсёды разам з „меньшасьцямі", перадуць да ўласнае самаетойнае палітыкі.

За граніцай.

У **Кітайшчыне** ўсё больш пашыраюцца непарадкі. Як паведамляе ПАТ агульная забастоўка ўжо ахапляе ўвесь Кітай. У Ганконгу трамваі не ходзяць, кітайскія банкі зачынены, па вуліцах ходзяць патрулі дабрахотнай абароны. Усе кітайцы, якія працавалі ў англійскіх установах забаставалі. Шмат эўропэйцаў перэехала з Ганконгу ў Кантон, дзе яны лічаць сябе ў большай бясьпечнасьці.

З Лёндону паведамляюць, што непарадкі перакінуліся й на Манчжурыю. Карыстаючыся з выезду Чанг-Тсо-Ліна бальшавікі выклікалі там непарадкі, якія маюць нацыяналістычны характар.

Паводлуг вестак з Англіі, 76 ваенных ангельскіх і французскіх судоў у сучасны мамэнт знаходзіцца на кітайскіх водах.

З **Токіо** прыйшлі весткі аб тым, што Мікадо так цяжка захварэў, што ня можа далей займацца дзяржаўнымі справамі.

З **Парыжу** паведамляюць, што пасьля доўгіх дэбатаў палата прыняла вотум даверыя ўраду Пэнлевэ 510 галасамі процін 30. Каля 30 сацыялістых устрымаліся ад галасаваньня.

„Chicago Tribune" перадае размову з правадыром мароккскага паўстаньня Абдэль-Кримам. Ён згаджаецца пачаць перагаворы з Францыяй, а таксама прызнаць Алжэзірaскі трактат, калі Францыя і Гішпанія з свайго боку згодзяцца прызнаць незалежнасьць Рыффэнаў.

У **Францыі** Палата Дэпутатаў аднагалосна высказалася за атмену цяперашняе выбарчае ордынацыі, а таксама і процiў прапорцыянальнай сыстэмы выбараў, якую сыстэму прапанаваў сацыялісты Рэнодэль.

З **Ангары** паведамляюць, што ў Мосуле пачалося паўстаньне проці ангельцаў. У Мосуле абвешчан ваенны стан. Зроблена каля 100 арыштаў.

„Rzeczposp." паведамляе аб пераменах на пасадах савецкіх дыплёматаў у Эўропе. На словах газэты ні Красін, ні Ракоўскі больш ня вернуцца ў Парыж. Красін нібыто, атрымае назначэньне ў Лёндон, а радавым прадстаўніком у Парыжы будзе Троцкі.

З **Парыжа** паведамляюць, што, ня глядзячы на тое, што пры галасаваньні па Марокканскаму пытаньню ўрад Пэнлевэ атрымаў вотум даверыя, у палітычных колах лічацца з магчымасьцю ўрадавага крызысу. Сацыялістыя маняцца выйсьці з урадавай большасьці пры галасаваньні фінансавай палітыкі Кайо.

ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ.

ДРЫГВА

драматычны эскіз ў 6-ех абразох.

(Глядзі „Грам. Гол." № 78).

Галубоўскі *(ўваходзіць; пабачыўшы ў чым справа, закашляў, адвярнуўся, каб не глядзець, узяў свой гармонік і пайшоў у друг пакой).*

Манька *(засароміўшыся).* Пабачыў?

Міхалка. Нічога! Ен і ня гэткія рэчы бачыў.

Манька *(ўспомніўшы).* А!.. а я й забылася спытацца: як-жа ж рука? баліць?

Міхалка. Глупства... Крыху...

Манька. Можа трэба перавязаць... Дай, я зраблю перавязку.

Міхалка. Не, ня трэба. Добра будзе.

Манька. Ах, як я ўчора страшэнна перапалохалася! Гэткі разбойнік!... Каб трапіў у сэрца, дык мог-бы забіць насьмерць.

Міхалка. А табе было-б шкада?

Манька. Ведама! Яшчэ пытаецца!

Міхалка. Птушачка, мая даражэнькая! *(Туліць яе да сябе).*

Уваходзяць 2 госьці.

I госьць *(пабачыўшы, што на буфэце пуста, да Манькі).* Што, яшчэ нічога няма?

Манька *(бяжыць да дзьвярэй у кухню).* Пані гаспадыня! Пані гаспадыня! Госьці прыйшлі! Трэба ўжо адчыняць буфэт.

Міхалка *(падходзіць да Манькі).* Я пад вечар прыду. Бывай здарова, Маня!

Манька. Прыдзі!

Міхалка. Прыду! *(выходзіць).*

Гаспадыня *(ўваходзіць з ключамі ў руцэ).* Можа, паночкі, пойдзеце ў гэты пакой *(паказвае рукой на сярэднія дзьверы),* бо тут яшчэ ня прыбрана. *(Адчыняе буфэт).*

Госьці. Добра. Усё роўна... *(Ідуць у друг пакой).*

Галубоўскі *(спаткаўшыся з імі у дзьвярох).* Добры дзень, паночкі! Паночкі сёньня раненька...

I госьць. Як маешся, стары п'яніца! *(ідуць за сцэну).*

Гаспадыня *(ідучы за імі).* Во, сядайце там, паночкі! Зараз вас абслужаць...

Манька *(астаўшыся на сцэне адна, ізноў пачынае мыць шклянкі, выціраць талеркі і т. п.)*

Грышка *(уваходзіць;* **Манька** *яго ня бачыць).*

Грышка. Маня!

Манька *(спалохаўшыся).* Ах!

Грышка *(падыходзіць да яе).* Маня! Гневаешся?

Манька. Чаго прыйшоў, разбойнік? Чаго ад мяне хочаш? Вон!

Грышка. Вон?! Не, даражэнькая, тут кожны мае права зайсьці: і я, і гэтыя *(паказваючы на друг пакой),* і гэты твой паніч, і ўсе. Кожны пан за свае грошы.

Манька. Вон! Чаго прыстаў ты да мяне?

Грышка. Чаго прыстаў? Ты добра ведаеш, чаго прыстаў... А чаму ты цяпер не такая, як раней была?... Памятаеш?... калісь, як я цябе толькі пазнаў? Тады ты інакш са мной гаварыла! Ты раз навет казала, што любіш мяне, памятаеш?

Манька. Адчапіся! Я тады сама ня ведала, што казала... Я тады была толькі што прыехаўшы з вёскі, я была як адурэўшы...

У Сойме і Сэнаце.

У СОЙМЕ.

= Цяпер разглядаецца праект закону аб зямельнай рэформе. Прапануючы прыняць гэты закон кіраўнік Міністэрства Зямельных Рэформаў п. Радван паміж іншым зазначыў, што правядзеньне зямельнае рэформы выклікаецца ўсей эканамічнай і гаспадарственнай сытуацыяй Польшчы. Урад павінен падтрымаць дробныя малазямельныя гаспадаркі, якіх налічваецца ў Польшчы каля 2 мільёнаў. Апрача гэтага рэформа мае на мэце зьмяншэньне вялікае зямельнае ўласнасьці. Міністар сьцьвярджае, што дасюлешнія спробы ў гэтым кірунку ня далі рэзультату, бо да гэтага часу парцэлявалася толькі па 140.000 гэкт. у год. Міністар пакладае вялікія надзеі на новы закон і просіць Сойм прыняць яго. Пасьля прамовы міністра ў Сойме пачалася вострая дыскусія. Як відаць з пасольскіх прамоў, правясьці гэты закон праз Сойм будзе надта цяжка, бо як „ляўіца“, так і „правіца“ выступаюць процi яго прыняцьця, (да гэтага часу ўжо дадзена да праекту каля 200 папраўак!). Дыскусія працягнецца некалькі дзён.

Разлом у Беларускім пасольскім клюбе.

= „Пат“ паведамляе, што беларускія паслы Браніслаў Тарашкевіч, Пётр Мятла, Сымон Рак-Міхайлоўскі і Павал Валошын паведамілі маршалка Сойму аб тым, што яны выступаюць з беларускага пасольскага клюбу і ўтвараюць новы клюб пад назовам „Беларуская Сялянска - работніцкая Грамада“.

У СЭНАЦЕ.

= У часе разгляданьня бюджэту Міністэрства рэлігіі і асьветы выступіў з прамовай сэнатар з Вільні Крыжаноўскі (клюб працы), які крытыкаваў адносіны, пануючыя ў Віленскім куратарыуме. Прычынай усіх непарадкаў з'яўляецца тое, што справамі асьветы кіруюць не тутэйшыя, а прыезджыя людзі. Толькі мясцовыя можа знаць тутэйшыя адносіны і рэгуляваць школьнае жыцьцё.

У трагэдыі ў гімназіі Лелеўля сказаўся ўплыў старых часаў, калі кіравалі нашым жыцьцём свае людзі. Загорскі, які першы кінуўся на ратунак і аддаў за гэта сваё маладое жыцьцё, — быў беларусам; Бонча-Асмалоўскі, які сваей адвагай уратаваў усю клясу, хоць падаваўся за паляка — па бацьку быў беларусам. Гэта — адгукі мінулага. Цяперака сталася йначай.

Языковыя законы 1924 года кепскія, бо уводзяць мамэнт барацьбы. Трэба апрацаваць сетку беларускіх школаў, стварыць беларускую сэмінарыю, даць правы прыватным гімназіям, даць правы кантролю прадстаўнікам беларускага грамадзянства, стварыць нацыянальны аддзел у міністэрстве і куратарыуме.

У С.С.Р.Р.

Каму добра жывецца ў Саўдэпіі.

Як паведамляе „Times“ рэдактар „Известій“ Стеклоў звольнены са сваей пасады. Матывам яго звальненьня было тое, што ён атрымоўваў вялікія ґонарары і вёў такое шырокае жыцьцё, што гэта выклікала напаткі з боку камуністых.

Бальшавікі зьменьшаюць аплату работнікам.

„Сац.-дэмакратычны бюлетэнь“ ад 17 чэрвеня паведамляе аб тым, што ў траўні месяцы, з прычыны паменьшаньня аплаты рабочых распачаўся масавы забастовачны рух у цэнтральных тэкстыльных акругох.

Жыдоўская паліцыя.

З Масквы паведамляюць аб тым, што ад 1 лістапада ў Менску паспачне сваю чыннасьць жыдоўская паліцэйская камісія. Усе справы ў гэтай камісіі будуць вясьціся на жыдоўскай мове.

Зьнішчожаюць сям'ю.

Як паведамляе „Правда“ ўрад С. С. Р. Р. апрацаваў рэформу шлюбных законаў. Да гэтага часу лічыўся законным толькі такі брак, які быў зарэестраваны ў камісарыяце. Практыка паказала, што гэта — буржуазны перажытак. Новы закон не патрабуе нават гэтае рэестрацыі. Досыць самага факту сумеснага жыцьця мужчыны з кабетай, каб лічыць яго законным бракам.

Так бальшавікі зьнішчажаюць сям'ю і вяртаюць чалавека ў яго дапатопны—зьвярыны стан.

„Абразцовыя законы.“

Усе высілкі сучасных бальшавіцкіх заправіл скіраваны цяперака на заваяваньне сымпатыяў вёскі. У гэтым напрамку йдуць і законадаўствы ды розныя льготы і г. д. Паміж іншым — для паказаньня ўсіх „дадатніх“ старон камуністычнага жыцьця ў апошнія часы бальшавікі пачалі тварыць гэтак званыя абразцовыя „раёны“. Раёны гэтыя абслугоўваюцца адборнымі партыйнымі сіламі. Даюцца ім прозьвішчы вядомых дзеячоў. Знаючы, як бальшавікі ўмеюць вытварыць штучныя эфэкты ня трудна зразумець, што ў такіх раёнах робіцца ўсё, каб жыцьцё ў іх казалася звонку абразцова-добрым.

Але — гэта так здаецца. Бо вось што аказваецца на дзеле: Адэскай губэрніі быў створаны такі „абразцовы раён“. — Атрымаў ён назоў „Зіноўеўскі“. „Высокі“ патрон раёна рабіў усё што мог, каб дасягнуць мэты. Тымчасам... Чырвоная прокуратура і рабоча-сялянская інспэкцыя зьбіліся зусім з ног адкрываючы кожны дзень усе новыя і новыя „штучкі абразцовых заправіл“. І вось цяперака амаль што ўсе кіраўнікі сялянскіх саветаў і іншых ўстаноў аддаюцца пад суд за растраты, процізаконныя паборы з сялян, узяткі, зьдзек і інш.

„Абразцова“ вядуць сябе абразцовыя камуністыя.

Беларусы ў Латвіі.

У Рызе пачала выходзіць новая беларуская газэта «Голас Беларуса» пад рэдакцыяй вядомага беларускага дзеяча, К. Езавітава. Вышаў ужо з друку № 2 газэты.

* * *

Беларусы час падходзе,
К нам загляне наша доля.
Будзем жыці на свабодзе,
Згіне крыўда і няволя.

Толькі трэба нам за дзела
Пільна кожнаму узяцца.
Усе шчыра, дружна, сьмела!
Каб скарэй-жа дачакацца!

Бо бяз працы то ня скора
Зможам долі прычакаці
Хоць на лік нас досыць спора —
Нас ня хочуць паважаці.

Дык трэ' нашаму Народу
Сваю сілу паказаці,
Што ён можа за свабоду
Сваю дружна пастаяці.

Б. Г—к.

ПА СЬВЕЦЕ.

Нязвычайная чугуначная катастрофа.

У Паўночнай Амэрыцы, паміж Ракфортам і Нью-Джэрсэем адбылася страшэнная чугуначная катастрофа. У часе буры маланка ўдарыла ў паравоз пасажырскага цягніка, ад чаго паравоз зваліўся на бок. На яго наскочылі вагоны і ў гэты-ж самы час узарваўся паравы кацёл. Два бліжэйшыя да паравозу вагоны разбіты ў шчэпкі, а пасажыры параны на кавалкі. У іншых вагонах таксама шмат забітых і раняных. Агулам у часе катастрофы каля 50 чалавек забіта і каля 100 цяжка ранена.

Штучныя астравы.

ПАТ паведамляе, што інжынер Армстронг апрацаваў праект пабудаваньня 8 штучных астравоў на Атлянтычным акіяне з мэтай пастройкі на іх станцыяў для самалётаў, якія пералятаюць з Амэрыкі ў Эўропу. Астравы гэтыя будуць трымацца на якарах.

Армстронг вылічвае, што на вьбудаваньні гэтых астравоў, пералёт з Нью-Іорка ў Плімут будзе цягнуцца ня больш 30 гадзін.

Маразы ў Расеі.

У паўночнай Расеі стаяць вялікія марозы. Усюды тэмпэратура ніжэй нуля. У працягу апошніх ста гадоў ня было такіх халадоў у чэрвені месяцы.

Грышка. Як адурэўшы? Не! гэта ты цяпер быццам адурэўшая. (*Злосна сьмяецца*). Хэ-хэ! Спадабаўся табе гэты... гэты студэнт! Я яму раз ужо задаў... Пачакай-жа ж! Як ён ад цябе не адчэпіцца, дык галаву яму скручу!... Студэнт!...

Манька. О, не! Раней я на цябе ў паліцыю данясу, раней ты ў вастрозе згніеш!...

Грышка (*хапае яе за руку*). Данясеш? Толькі папрабуй, гадзіна!

Манька (*вырываючы руку*). Ай! Пусьці!

Грышка (*апамятаўшыся, іншым тонам*). Маня! скажы, чаго табе трэба? чаго ты шукаеш? Маня! ты думаеш, што я благі чалавек? ты думаеш, што я заўсёды гэткі вар'ят? Не! гэта толькі цяпер такі здурэўшы, бо я страшэнна цябе люблю, мая Манька!... А табе спадабаўся гэты зломак, гэты... гэты... каб яго паляруш!.. Маня! за што ты мяне ненавідзіш? Маня! чаго ты хочаш? Скажы мне адно слова, і я цябе вазьму адсюль, будзеш паняй, выедзем з гэтага гораду... Слухай! сягоньня ўжо трэба будзе мне ехаць... Хочаш ехаць разам са мной? Паедзем!.. Хочаш грошы? Маеш! — вось грошы!... Колькі хочаш, бяры!... (*З гэтымі словамі выцягвае з кішані тоўсты партфэль і выкідае з яго на стол грошы*).

Манька. Ня трэба мне тваіх паганых грошай.

Грышка. Чаму? бяры! Чаму ты ня хочаш узяць маіх грошай?

Манька. Бо ты жулік, разбойнік!... Можа-б калісь цябе я й палюбіла, але ты памятаеш, як тады, на другі дзень, як мяне спазнаў, ты спаймаў мяне ў цёмным складзіку і там... там ты прычапіўся да мяне... памятаеш? Я тады пачала крычаць...

Грышка. Маня! Даруй! выбач!... я-ж цябе люблю страшэнна... Ну, ня гневайся ўжо, годзі! (*Падыходзіць да яе і хоча абняць*).

Манька (*адпіхвае яго*). Ідзі вон!

Грышка (*іншым тонам са злосьцю*). А вось як! Значыцца з табой трэба далікатна, як той-гэты студэнт! Ах, ты... паненка! Хэ-хэ-хэ!.. Ну, пачакай-жа ж! Мо' пашкадуеш! Можа прыйдзе час — пабачымся, і ў ног маіх валяцца будзеш, будзеш рукі мае цалаваць, каб даў табе рубля, каб даў табе хоць залатоўку,— як суку брыкну і адганю вон ад сябе, як ты цяпер мяне гоніш!... (*Зьбірае параскіданыя на стале грошы і хавае у сваіх кішанёх*). Каб цябе ўсе пакінулі, каб радня твая цябе адракалася, каб цябе стачыла найгоршая хвароба, як ты сэрца маё точыш, шэльма ты!... Я цяпер іду — і болей ужо не вярнуся. Мо' зловяць мяне, мо' сам галаву ў пятлю ўсаджу... Але ведай адно: дакуль жыў буду дык табе гэта не дарую! а як сабакі косьці мае па сьвеце разьнясуць, — хай сам чорт помсту на цябе вышукае! (*Выбягае*).

Манька (*стаіць спалоханая*). О, Божа мой! за што? за што?!

Гаспадыня (*за сцэнай*). Манька! што ты заснула там, ці што? Ідзі сюды, Манька!

Манька (*уздрыгнула, праціае вочы, як пасьля жудаснага сна*). Іду ужо, іду!... (*Бяжыць за сцэну*).

ЗАСЛОНА.

(Працяг будзе).

Жыцьцё провінцыі.

Слонім.

10-га гэтага чэрвеня тутака быў вялікі пажар, які за кароткі час ахапіў цэлы рад дамоў у цэнтры места. Дзякуючы таму, што вецер быў слабы, а вайсковыя й паасобныя людзі, гасіўшыя пажар, стараліся, як маглі, ўдалося спыніць пашырэньне няшчасьця. Згарэла 12 жыдоўскіх дамоў, ня лічучы іншых будынкаў. Матэр'яльная шкода вялікая. Некалькі чалавек атрымалі раны. Ахвяраў сярод людзей ня было.

Ашмяншчына, (в. В.-Мысса).

У № 19 (73) „Грамадзкага Голасу" прачытаў я карэспандэнцыю з Вялейскага павету „Хто сее вецер?"

Жаляцца сяляне в. Ручыцы, што п. Валовічыха з двара Ганута не дазваляе ім карыстацца сэрвітутам, належачым ім па праву яшчэ з дзядоўскіх часоў.

Дык вось, мушу сказаць, што і нам ня лепш жыецца пад сваім панам. (Я сказаў „пад панам", бо фактычна мы ўсе і залежым ад тутэйшага пана Карпа.

Рэч вядомая, што нашы сяляне выключна ўсе малазямельныя, а то й зусім беззямельныя, дык дзе-ж ім на сваім шнурку напасьвіць быдла. Вось-жа ўсе прымушаны займаць пашу ў пана. Якая там паша на дзірванох, за што ён платы не бярэ, але змушае нас адрабляць, як калісь-то „паншчыну". Апрача гэтага ён накладае вялікія штрафы за тое, калі скаціна выпадкова трапіць на іншыя дзірваны. За гэта ён перш за ўсё саб'е пастыра, а таксама і пастухоў, калі тыя не пахаваюцца, а пасьля займае скаціну й гоніць яе да двара. Сяляне, ведама, баяцца за свой дабытак і ідуць да пана выкупляць сваю жывёлу і згаджаюцца на ўсякія варункі.

Вось ізноў пан мае некалькі дзесяткаў дармавых рук для касьбы і жніва. І так у працягу лета накладае ён „штраф" на сялян па некулькі разоў. Ну ды Бог з ім! Бярэ з нас „кары" за жывёлу, бо мае на гэта права, (хоць ня ведама адкуль ён яго ўзяў) і нічога гэтаму не парадзіш. Але бывае яшчэ горш'. Калі ўжо яму надаесьць браць „штрафы", дык ён проста-на-проста забівае вінаватую жывёлу. Тут я раскажу адно, вельмі цікавае здарэньне.

Аднойчы п. Карп пайшоў на магільнік „modlić się po dziadku". І вось у часе яго „рэлігійнага натхненьня", зьяўляецца на магільнік сьвіньня. Рэлігійны настрой п. Карпа адразу праходзіць. Ен выймае з кішані ліварвэр, бярэць сьвіньню на „мушку" і спушчае курок. Пачуўся стрэл адзін, другі і ў рэзультаце забіта сьвіньня. Аднак „абурэньне" п. Карпа з прычыны „бязпраўнага" прыходу сьвіньні на магільнік не прапходзіла яму ўзяць добры прыцэл, бо абодва бакі ў сьвіньні аказаліся выбітымі.

Цікавае ўсё-ж здарэньне, на праўду непадобнае, аднак гэта чыстая праўда. І ня толькі ён гэтак абходзіцца са сьвіньнямі, але і з людзьмі. Калі пры яго прыбліжэньні ня зьнясь шапкі, дык прыходзіцца тыдзень насіць на твары кампрэсы. Адзін раз, калі пан забіраў у хлеў кароў, адзін з пастухоў, Віктар Янч., не хацеў уцякаць ад быдла і за гэта паплаціўся крывёй. Пан, зьлезшы з возу, пасек пугай ногі да крыві.

Пан гэты паходзіць з немцаў і прыйшоў сюды ў „прыймы" да нашае паненкі Букацянкі. Цяпер ён сябе лічыць палякам, а ўсіх сялян беларусаў бальшавікамі. Чыны гэтага пана ўзбуджаюць у нашых сялян нянавісьць да ўсяго польскага, бо сяляне думаюць, што ўсе палякі „на адзін капыл шытыя".

Дык хто-ж, урэшце, сее вецер? Адказ лёгкі, кожны можа сам дадумацца.

Мыські.

УСЯЧЫНА.

Маці забіла ўласнага сына — „амэрыканца".

З Чарнавіц паведамляюць, што ў воласьці Слава-Руса здарылася страшэнная сямейная драма. У пэўны час вярнуўся ў воласьць з Амэрыкі малады Юрка Ахімаў, прывёзшы з сабою 30.000 даляраў. Хочучы зрабіць сваім, страшэнна бедным, бацькам неспадзеўку, ён спачатку прыкінуўся зусім чужым чалавекам і папрасіўся ў бацькоў (якія яго не пазналі) пераначаваць і закусіць.

Дзеля таго, што бацькі ня мелі ў хаце а ні граша і праз гэта нічога не маглі купіць, малады Ахімаў даў свайму бацьку банкнот у 100 леяў, каб што-нібудзь купіў зьесьці. Пры гэтым бацькі яго заўважылі, што ён мае пры сабе шмат даляровых банкнотаў.

Пасьля вячэры Юрка Ахімаў лёг спаць. Тады яго ўласная маці, з мэтаю абабраць яго, забіла яго, ўдарыўшы па галаве цяжкою прыладаю.

Тымчасам бацька, які пайшоў сабе пагутарыць у шынок, даведаўся там, што прыняты ў яго хаце госьць—яго родны сын. Атрымаўшы радасную вестку, ён пасьпяшыў да хаты. Аднак-жа на парозе спаткаў сваю жонку, якая прызналася да забойства. Няшчасны старык у міг звар'яцеў, а жонка яго прабавала скончыць самагубствам. Ей у гэтым перашкодзілі і пасадзілі ў вастрог.

Sancta simplicitas.

У тутэйшай нацыяналістычнай польскай газэце „Dziennik Wileński" за 3 гэтага чэрвеня зьмешчана вельмі арыгінальная абвестка, якая ў перакладзе на беларускую мову выглядае гэтак:

„Як доказ здаволеньня з прычыны адстаўкі п. Тугута Польскі Аптэчны Склад Уладыслава Трубілы, Людвісарская вул. № 12 цэлы месяц чэрвень дае скідкі з нармальных цэнаў 10%".

— О, sancta simplicitas! (о, сьвятая прастата!) — сказаў некалі Ян Гус, палячыся на кастры, па адрасе дабрадзейкі, нейкае набожнае жанчыны, якая ў рэлігійным экстазе, думаючы што робіць мілую Богу справу, падышла да кастра, на якім гарэў вялікі чэскі мучанік дый... падкінула ў вагонь яшчэ й сваё паленца.

Але гэткае параўнаньне ў даным выпадку, можа занадта пачэсае? Хутчэй за ўсё проста — ура-патрыёт п. Трубіла (але-ж і ісьцінна-польскае прозьвішча!) — пазайздросьціў лаўрам папулярнае жывёлы з вядомай байкі Крылова, якая аб памёршым льве сказала:

— „*И я его лягнул!*". —

ТУТЭЙШАЯ ХРОНІКА.

= У магістраце. 23 гэтага чэрвеня адбылася паседжаньне фінансавай камісіі магістрату. Паводлуг пастановы гэтае камісіі, прэзыдэнту магістрата вызначана месячная пэнсія ў 1.100 злотых, віцэпрэзыдэнту 900 зл., і сябрам магістрату па 800 злотых.

= Зацьверджаньне канфіскаты. Акружны Суд зацьвердзіў пастанову Камісара Ураду аб канфіскацыі № 20 беларускай газэты „Кгупіса". Рэдактар газэты Туронак цягнецца да судзебнай адказнасьці па 139 і 269 Код. кар.

= Падатак за кватэры. Магістрат напаміная, што апошні тэрмін уплаты падатку за кватэры 30 чэрвеня. 28 і 29 чэрвеня касы магістрату будуць зачынены, дзеля гэтага прапануецца вясьці грошы да 27 чэрвеня, бо ў апошні дзень 30 чэрвеня прыдзецца стаяць пры касе гадзінамі.

= Арышт ксяндза Гадлеўскага. 22 гэтага месяца па распараджэньню судовых уладаў арыштаваны ксёндз беларус Гадлеўскі з Жодзішак (Сьвенцянскага павету). Сьледовацель вызначыў яму 5000 зл. каўцыі, але дзеля таго, што ксёндз гэтае каўцыі не заплаціў, яго перавязьлі ў Лукіскі вастрог у Вільні.

= У Віленскай Беларускай гімназіі. Школьныя заняткі ў Віленскай беларускай гімназіі закончыліся ў суботу 20-га гэтага месяца. Ад 22 да 27 гэтага чэрвеня будуць адбывацца ўступныя экзамены да ўсіх клясаў.

= Навагрудзкія госьці. 22 гэтага месяца ў Вільню прыехала экскурсія Навагрудзкае беларускае гімназіі. Гасьціў прымае Віленская Беларуская гімназія.

= У Час. Бел. Радзе — Рада пастанавіла даць віцэ-старшыні Рады п. Аляхновічу отпуск дзеля працы па арганізацыі аб'еднага тэатру, які ў хуткім часе пачне аб'езд Віленшчыны і Навагрудчыны. У часе отпуску п. Аляхновіча, заступаць яго будзе сябра Рады дырэктар Клецкай Беларускай Гімназіі п. А. Якімовіч.

= Павялічэньне аплаты за памешканьні. Згодна з законам, ад 1-го ліпня, падвышаецца на 6 прац. плата за кватэры: за кватэру, якая складаецца з 1 пакою і кухні плата павялічваецца з 25 на 31 прац. даваеннай нормы; за кватэры ў 2—3 пакоі —з 30 на 36 прац.; за кватэры ў 4—6 пакояў з 35 на 41%; за магазіны і гандлёвыя памешканьні з даваеннай платай больш як 600 рублёў — з 40 на 46%; за готэлі і іншыя памешканьні з 45% на 51% і за фабрычныя памешканьні з 70 на 76%.

= Беларускі хор. Па ініцыятыве і пры дапамозе Ч. Б. Рады сарганізаваўся беларускі хор пад кіраўніцтвам грам. Пешко. Спеўкі адбываюцца 2 разы на тыдзень у сераду і пятніцу а 6 гадз. у памешканьне Рады (пакой 26). Аматары беларускага сьпеву запрашаюцца запісвацца ў хор.

= Надзвычайная сэсія Час. Бел. Рады. У мінутым тыдні адбылася надзвычайная сэсія Часовай Беларускай Рады з удзелам прадстаўнікоў провінцыяльных аддзелаў Рады. На паседжаньні прыняты цэлы рад пастаноў, у з'вязку з выкананьнем якіх старшыня Рады п. Паўлюкевіч на гэтых днях выезжае ў Варшаву.

Юрыдычныя парады.

Падп. П. Скр—ку. *Пытаньне.* Як дастаць ў Расею льготны заграніччны пашпарт з мэтаю вучыцца і колькі гэта будзе каштаваць?

Адказ. Ня толькі льготнага, але ніякага пашпарту на выезд ў Расею з гэткаю мэтаю атрымаць ня можна.

Падп. П. Ал—ку. Дзе шукаць і ці можна знайсьці старыя дакументы?

Адказ. Залежыць ад таго—якія дакументы вам трэба. Наагул—далёка ня ўсе можна знайсьці, бо расейцы ў 1915 г. вывязьлі большасьць архіваў і дасюль не зьвярнулі. Пішэце якія вам трэба дакументы, бо інакай параіць нічога ня можна.

Падп. Л. Са—чу. *Пыт.* Яшчэ ад дзеда, мой бацька, а потым я, трымаем у арэндзе ад пана Ч. 32 дзес. зямлі. Цяпераха пан нас гоніць вон і падаў у суд аб высяленьні. Усе будынкі — нашыя. Што рабіць?

Адказ. На моцы закону з дня 20 га чэрвеня 1924 г. аб выкупе зямель праз б. чыншоўнікаў, б. вольных людзей і доўгалетніх арэндатараў, (Dz. Ust. R. P. № 63 z dn. 21 lipca 1924 г. pozycja 617) — вы можаце гэтую зямлю выкупіць. Трэба дзеля гэтага: 1) даказаць што арэндавалі без перарыву ад часу да 1 жніўня 1914 г.; 2) пабудаваліся на гэтай зямлі; 3) асэлі на падставе кантракту на 6 гадоў; 4) акуратна плацілі арэнду; 5) маеце абывацельства польскае і не абвінавачваецеся ў варожасьці да Польскага Гаспадарства і 6) не маеце сваёй уласнай зямлі альбо калі і маеце, дык столькі, што яе абшар з абшарам зямлі, якую арэндуеце не перавышае разам 40 дзес. Калі ўсе гэтыя варункі маюцца — трэба падаць просьбу да „Komisji uwłaszczeniowej" вашага павету, аб прызнаньні за вамі права на выкуп. Прасіце, каб выдалі вам пасьведчаньне, што гэткая просьба зложана і гэтае пасьведчаньне прадстаўце ў суд, дзе йдзе справа аб высяленьні вас, просячы суд спыніць справу аж да сканчаньня справы аб выкупе. Радзім вам зьвярнуцца па гэтай справе да добрага адваката, каб не папсаваць справы.

Юрыдычны аддзел просіць усіх падпішчыкаў „Грам. Голасу", якія зьвяртаюцца да аддзелу за парадамі — пісаць як мага падрабязна, што і як, інакай трудна даць поўны адказ.

Шукаюць насьледнікаў

Міністэрства Заграничных справаў публікуе, што маюцца вось якія наследатвы: 1) пасьля забітага на францускім фронце **Язэпа Рапацкага**—гатоўка грашовая і розныя паперы; 2) **Барнэй Пэтэрман** памёршы ў Амэрыцы пакінуў страхавы поліс на 400 даляраў і 3) **Адэля Дэскоўская** памёршая ў Амэрыцы пакінула грошы. Наследнікі быццам жывуць у Віленшчыне. Усе справкі дае „Wydział prasowo-rewindykacyjny", Warszawa ul. Fredry № 1.

Рэдактар-Выдавец **Язэп Салавей**

Друкарня „Lux", вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.